

Птиците от късния плейстоцен от пещерата Нанин камък до село Муселиево

Златозар Боев

Това находище всъщност представлява натрупани отложения, съдържащи костни останки от гръбначни животни, запазили се в пещерата Нанин камък от късния плейстоцен. Безценните палеонтологични находки получихме преди

повече от 15 години от плевенския палеонтолог любител Георги Христов, който провел първите си разкопки там още в края на 1980-те години.

Съхранените 83 костни останки (цели кости и костни фрагменти) от птици са събрани на около 3 – 5 метра от входа покрай стените на пещерата,

През последните две десетилетия районът на с. Муселиево (община Никопол, Плевенска област), разположено на река Осъм на около 10 км. от дунавския бряг, стана известен сред палеонтологичната общност с разкритата уникална изкопаема фауна от две находища в неговите околности. Първото от тях е с ранно плиоценска възраст, но тук ще разкажем за второто, по-младото. То е от късния кватернер и също разкри много интересни тайни за природата в тази част от страната в онези далечни праисторически времена.

отстояща на около 400 м. източно от селото. Освен кости от птици, в пещерата са открити и такива от гребни и по-егри бозайници. По техните останки палеозоологът проф. Васил Попов ги е датирал на късен плейстоцен, т. е. отпреди 126 000 – 12

000 години. По-прецизното им датiranje, за съжаление, се оказва невъзможно. В. Попов съобщава за многобройни останки преди всичко от гребни бозайници и най-вече такива от мишевидни гризачи – полевки (сем. *Arvicolidae*), хомяци (сем. *Cricetidae*), мишки (сем. *Muridae*). До пещерата са намерени и кости от големо-

рогия елен (*Megaloceros giganteus*).

Но тази статия е за птиците. Разкритата палеоорнитофауна се оказва изненадващо разнообразна. Установени са не по-малко от 21 вида съвременни птици от 9 разреда. С най-многобройни останки са представени обикновеният (европейски) пъд-пъдък (*Coturnix coturnix*) и европейската гургулица (*Streptopelia turtur*). Тези два вида съставляват наг 1/3 от всички птичи останки. Дори само те са достатъчни, за да можем да смятаме, че преобладаващите ландшафти в района на пещерата са били открити полско-степни с широко разпространение на тревистата растителност.

И по отношение на видовия състав на намерените птици в пещерата най-разнообразни са обитателите на откритите тревисти простори. Техни представители са малкият (*Numenius phaeopus*) или тънкоклюният (*N. tenuirostris*) свирци.

Сходството в размерите и костната морфология на двата вида не позволява по-прецизното определяне на находките. Известно е, че през плейстоцена и двата вида свирци са били изключително рядко срещани в Европа. Тънкоклюни-



Тънкоклюн свирец (*Numenius tenuirostris*) – препарат от колекцията на Националния природонаучен музей, БАН.
Сн. Георги Цонев



Совоок дъждосвирец (*Burrhinus oedicnemus*), с. Устрем (Хасковска обл.), 13.05.2009 г. Сн. З. Боев

ят свирец днес е критично застрашен вид от Световната червена книга. Според други учени, видът дори вече трябва да се смята за изчезнал.

Совоокият дъждосвирец (турилик, *Burrhinus oedicnemus*) е установяван в



Полска яребица (*Perdix perdix*), с. Атолово (Ямболска обл.), 30.05.2009 г. Сн. З. Боев

късно-плейстоценски находища в Азербайджан, Франция, Испания и Италия. С находките от Нанин камък България става петата държава, в която видът е регистриран въз основа на останки от късния плейстоцен. Макар че е „държдосвирец“, този вид е сред най-сухолюбивите и обитава открити каменисти местности, които нерядко са отдалечени от големи водоеми.

Сред останалите полски видове са полската яребица (*Perdix perdix*), голямата дропла (*Otis tarda*), стрепета (*Tetrax tetrax*) и полската чучулига (*Auda arvensis*).

Всички са били широко разпространени през плейстоцена, както в цяла Палеарктика, така и на Балканския полуостров.

Горските птици или птиците, предпочитани за гнездене и хранене предимно горските облесени местообитания, са представени с 6 вида. Сред тях са и някои днес типични за изголистния пояс видове като лещарката (*Tetrastes bonasia*) и тетрева (*Tetrao tetrix*). Тетревата е изчезнал вид, отпаднал от съвременната орнитофауна на България. През плейстоцена и ранния холоцен обаче, се е срещал в много райони на страната. Гривякът (*Columba palumbus*), горският бекас (*Scolopax rusticola*), колхидският фазан (*Phasianus colchicus*) и беловежият грозд (*Turdus iliacus*) са споделяли гората с тях като свой дом. Тези гори били преди всичко смесени (изголистно-широколистни), но имало и обширни широколистни горски участъци.

Съседството на две големи реки (Осъм и Дунав) и многобройните и обширни разливи и блатата край тях предпоставяли

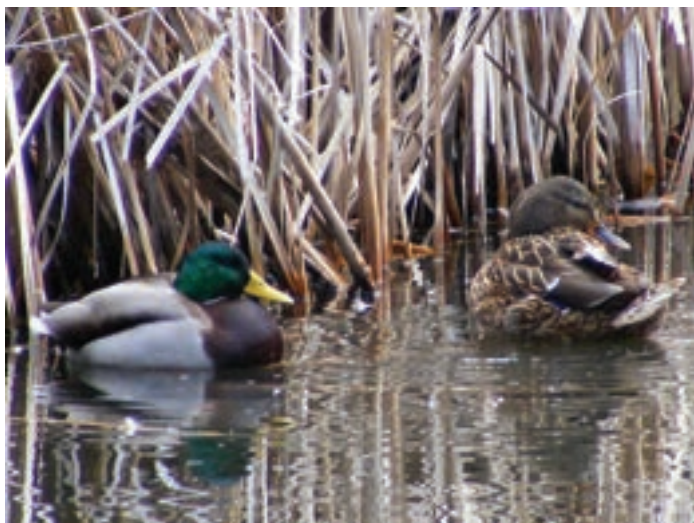


Колхидски фазан (*Phasianus colchicus*) – възрастен мъжки, Национален природонаучен музей, БАН, 19.06.2013 г. Сн. З. Боев

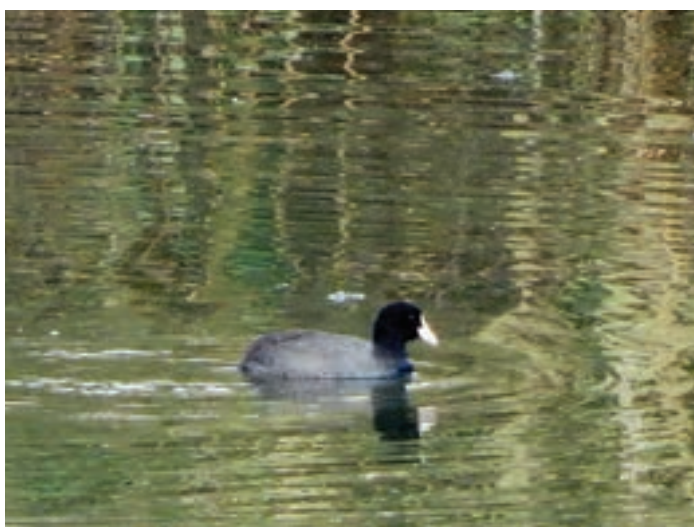
отлични условия и за хидрофилната (водолюбива) орнитофауна. Сред проучените материали са установени останки на 5 вида водолюбиви птици – зимно бърне (*Anas crecca*), зеленоглава патица (*Anas platyrhynchos*), лиска (белочела водна кокошка, *Fulica atra*) и малък гмурец (*Tachybaptus ruficollis*). Намирането на останки от чернокрилия озърличник (чернокрилата блатна лястовица, *Glareola nordmanni*) е може би най-ценното откритие по отношение на фосилните останки от птици в пещерата. Този, по-скоро централноазиатски вид, до сега не бе известен в плейстоценската летопис не само в Европа, но и в цялата Палеарктична област! Съвременното му разпространение обхваща обширна територия от Северна Добруджа до езерото Балхаш в Казахстан. Много рядко извършва случайни залети далеч на запад, достигайки Европа, вкл. и Великобритания.

Скалолюбивите видове птици са представени с 4(5) вида – скален гълъб/хралупар (*Columba livia/oenas*), керкенец (черношипа ветрушка, *Falco tinnunculus*), рогатата (алпийска) чучулига (*Eremophila alpestris*) и обикновеното (сиво)

каменарче (*Oenanthe oenanthe*). Разнообразни скални местообитания и сега са добре запазени в околностите. Споменатият по-горе совоок дъждосвирец отчасти попада и сред петрофилните



Двойка зеленоглави патици (*Anas platyrhynchos*), Езеро в Южния парк в София, 17.02.2013 г. Сн. З. Боев



Белочела водна кокошка (*Fulica atra*), Бутковско езеро (Керкини) в Северна Гърция, 09.11.2019 г. Сн. З. Боев



Чернокрил огърличник (*Glareola nordmanni*).
Рис. Златозар З. Боев

ничката проф. Елисавета Божилова. Те напълно потвърждават разпространението на горско-степна растителност през плейстоцена в тази част от страната. Това съответства изцяло и на съотношението на най-масовите видове сред намерените останки. „Полските“ птици (20 находки от пъдпъдък и 11 – от гургулица) са последвани от „горските“ птици (8 на лещарка, 4 на яребица и 4 на колхидски фазан). През късния плейстоцен лесостепните ландшафти са били широко разпространени в много райони в Северна България в околностите на десетките проучени палеоорнитологични находища у нас.

Безспорно, свидетелствата, разкрити в пещерата Нанин камък, са поредното ценно допълнение, разширяващо представата ни за облика на природата у нас преди десетки хиляди години. ■

(скалолюбивите) видове птици защото предпочита сухи тревисти местообитания сред каменисти чакълести терени, каменисти крайбрежия, пясъчни дюни, тревисти степи, каменисти, пясъчни и глинести равнинни участъци.

Изхождайки от представените биотопични предпочитания на установените птици в пещерата, откриваме пълно съвпадение и с наличните данни за палеофлората на палеобота-



Черношипа ветрушка (жеркenez, *Falco tinnunculus*), кв. Симеоново, София, 25.06.2016 г. Сн. З. Боев